

Dnešná scénografia je nesmierne slobodná

Scénograf **Jozef Ciller** je osobnosťou neoddeliteľnou od dejín martinského divadla. Nie je preto vôbec zvláštne, že práve tu, v priestoroch SKD, prostredníctvom výstavy Scénografia v divadle a divadlo v scénografii rekapituluje 50 rokov svojej tvorivej činnosti.

Arnold Aronson sa v jednej zo svojich esejí venuje výlučne dverám a vyzdvihuje ich ako najrevolučnejší prvok v dejinách scénografie. Príznačným prvkom vašich scénografií je stolička – dokonca existuje televízny dokument Stolička, v ktorom uvažujete o úlohe tohto objektu v divadle. Čo vás na nej tak fascinuje?

Nie je to len stolička, je toho viac. Postel', lyžica... Sú to veci, ktorých sa človek dotýka každý deň. Na stoličke sedíte v škole, v práci, kým na nej vládnete sedieť. V zásuvke mám niekoľko fasciklov, v ktorých sa objavuje lampa, stôl, dvere, v mojej inauguračnej práci som charakterizoval inscenácie podľa počtu dverí, ktoré som použil. Ale absolútne najdôležitejším prvkom scénografie je herec. Ním to začína aj končí. On dáva scénografii ďalšie rozmery a scénograf mu musí nahrávať, musí mu vytvárať ihrisko, predmetné zázemie.

Herec je na konci, na začiatku je (spravidla) autor. Mnohí autori vo svojich hrách detailne opisovali dramatický priestor a tým predpisovali aj scénografické riešenie. Napríklad zmršťovanie u Becketta či hromadenie u Ionesca sú neodmysliteľnou súčasťou interpretácie textu. Naopak, súčasní autori od scénických poznámok často upúšťajú. Vyhovuje vám, keď autor poskytne isté indicie o priestore, alebo je to skôr obmedzujúce?

Aj jedno aj druhé. Každý scénografický projekt má svoj životopis. Niekedy text inšpiruje, už prvé prečítanie vo vás vzbudí nejakú emocionálnu, ba až konkrétnu predstavu. Nemôžete autora nepočúvať. Môžete s ním polemizovať, môžete sa s ním sem-tam „poharkať“, ale autor je váš prvý kamarát. Nie každý autor a nie každá hra sa pre tvorcu stane dotýčnicou. Je to manželstvo z rozumu a musíte si k tomu nájsť vzťah. Potom je to už otázka všetkých ďalších súvislostí, režiséra a dramaturga, dôležitý je priestor a financie. Stretá sa tam mnoho komponentov, ktoré musíte mať stále v podvedomí. Scénografia je zhmotnená fantázia a to zhmotnenie je občas dosť komplikovaná cesta.

V súčasnosti sa čoraz častejšie stretávame s tým, čo kedysi režisér Peter Scher-

hauffer nazýval „nepravidelné inscenovanie v priestore, priestor nepravidelného inscenovania, nepravidelný priestor inscenovania, inscenovanie v priestore nepravidelnosti, priestor inscenovania nepravidelností“. Ako vnímate súčasné premeny scénografickej praxe v súvislosti s trendmi ako site-specific, divadlo mimo divadla?

S Petrom Scherhauserom som robil 14 inscenácií v Divadle na provázku, všetky nepravidelné. Princíp dramaturgickej, scénografickej a režijnej práce bol v tom, že pre každú z nich sme vytvorili zvláštny vzťahový priestor medzi divákmi a hercami, raz boli herci v strede a diváci dookola, inokedy naopak, hrala stena, hralo okno. Potom som odišiel, mal som pocit, že ten priestor je už vyčerpaný, ale je jedným z najvzrušujúcejších momentov, keď priestor viete použiť, ba až zneužiť. Prináša to iný spôsob videnia a čítania.

Dá sa pomenovať vývoj vášho vlastného scénografického myslenia od minulosti k dnešku?

Keď si v rámci tejto výstavy, robím vnútornú inventúru, tak si vravím – tie prvé veci by som už nevystavil. Možno mali nápad, ale boli ťažkopádnejšie, mali menšiu slobodu. Dnešná scénografia je nesmierne slobodná, to je slovo, ktoré by som rád použil.

Aký je váš vzťah k prázdnomu priestoru, ktorý Peter Brook definuje ako postaćujúci pre započatie divadelného aktu v momente, keď sa doň dostane človek, na ktorého sa iný človek pozerá?

Snažím sa začínať od nultého bodu, zabudnúť na všetko, čo som robil a čo som videl. Snažím sa nájsť vždy osobitosť, originalitu, niečo, čo ešte nebolo. Samozrejme je to ťažké, pretože všetci pracujeme s balíkom divadelných možností aj rôznych konvencií. Ale urobiť niečo nové je vzrušujúce. Peter Brook ma inšpiroval aj v tvorbe, to, čo urobil, je neprekonateľné.

V Nitre ste mali pred pár rokmi výstavu Na/čo je scénografia. Aká je teda vaša definícia?

Definícií mám niekoľko. Ten názov vznikol ako echo hesla nitrianskeho festivalu, v rámci ktorého bola výstava. Ku svojim prácam som tam priradil slogany – napríklad opitá scénografia, scéna ako nástroj... Vždy som hovoril, že scénografia je desaťboj. Ale najviac ma zaujíma režijný nápad. Ostatné je potom už remeselná práca, dizajnárska, architektonická. To je ale až v druhom alebo treťom slede.

Za rozhovor ďakuje Martina MAŠLÁROVÁ

ZHAVRANELÍ, Bratislavské bábkové divadlo

Zajačiky, koníky, havko, sliepočky, opica... žiadneho zvieratka som sa nebála. Spievali sme pesničky! Áno! A umyla som špinavé prasiatko, to sa mi najviac páčilo.

detská diváčka

JANKO HRAŠKO, Staré divadlo Karola Spišáka Nitra

Tie bábkky boli super, ale neboli živé. Mala som však chuť sa s nimi hrať.

Danielka

MALÝ PRINC, Mestské divadlo – Divadlo z pasáže Banská Bystrica

Je to veľká odvaha naštudovať to s nimi a tiež za tým muselo byť veľa práce. Sama viem, že sú to srdeční, milí ľudia a teraz mi predvedli, že majú aj skvelú pamäť. Naučiť sa toľko súvislého textu musí byť pre nich nesmierne náročné.

Jela

Toto bola moja prvá skúsenosť s takýmto typom divadla, no uchvátilo ma to a chcela by som to vidieť ešte raz. Bol to pre mňa dojímavý zážitok. Tým, že som ten text poznala už skôr, tak bolo pre mňa jednoduchšie jednotlivé veci odčítať, no i tak som bola viac upriamená na samotnú realizáciu, než na dej.

Viktória

ŤAPÁKOVCI, Divadlo Jána Palárika Trnava

Myslím si, že ten text sa veľmi hodí aj do dnešnej doby, keďže téma medziľudských vzťahov bude vždy aktuálna.

Lubo

Lenivosť je jedna z najhorších vlastností človeka. To je posolstvo tejto hry, ktoré výrazne prehovára aj k súčasnej spoločnosti. A Zuza bola najlepšia!

Lubica a Danka

ÚNOS EURÓPY, Debris Company

Predstavenie sa mi veľmi páčilo, hoci to bolo – aj v túto neskorú hodinu – dosť náročné na pochopenie. Divák miestami tápal a bol trochu stratený.

Laco

Takto na večer to bolo veľmi príjemné, aj keď tá výpoveď bola naopak dosť depresívna a kritická voči spoločnosti. Snažil som sa nájsť, prečo si zvolili tematiku potápajúcej lode, ale postupom času bola odpoveď zrejماً.

Martin

Diskusie Kritickej platformy prebiehajú od stredy do soboty v čase od 11:00 do 13:00 v študovni SKD na prvom poschodí. Diskusie moderuje Miro Dacho.

Tomasz Grabiński: To, čo som videl doteraz, ma potešilo, ale nevidel som všetko, vynechal som Ťapákovcov. Teraz sa trochu bojím, či to tak už bude až do soboty, alebo bol prvý deň najsilnejší a bude horšie. Alebo možno mám teraz takú náladu, že všetko viac prijímam, ale aj detské predstavenie, aj Malý princ, aj Debris boli na dobrej úrovni – budem rád, ak táto úroveň vydrží do soboty.

Zhavranelí	★★★★★	Malý princ	★★★★☆
Ťapákovci	-	Únos Európy	★★★★★

Katarzyna Dudzic-Grabińska: Veľmi silný začiatok v rámci sekcie divadla pre deti v predstavení Zhavranelí a zaujímavý záver dňa, prinášajúci veľké emócie a veľké pobavenie na Debris Company. Len celkom neviem, ako spájať detský program, ktorý je najskôr, a ten, ktorý je najneskôr, kde sa tiež dejú famózne veci.

Zhavranelí	★★★★★	Malý princ	★★★★☆
Ťapákovci	★★★★☆	Únos Európy	★★★★★

Milo Juráni: Jednoznačná interpretácia klasiky, ktorá trefne vystihuje povahu národa a potom freak kabaret na potápajúcej sa arche s miliónom významov. To sú vzdialené brehy tuzemského divadla.

Zhavranelí	★★★☆☆	Malý princ	★★★★☆
Ťapákovci	★★★☆☆	Únos Európy	★★★★☆

Eva Kyselová: Prvý deň bol v znamení rôznorodosti. Štýlovej, žánrovej a samozrejme aj kvalitatívnej, umelecky i technicky. Malý princ – rešpekt k režisérovi a k súboru. Ťapákovci – moje veľké rozpaky. Únos Európy – divácka radosť.

Zhavranelí	-	Malý princ	★★★★☆
Ťapákovci	★★★☆☆	Únos Európy	★★★★★

Josef Rubeš: Rannú pohádku už pro mě během dne nic nepřekonal – čistá divadelní magie tvořená jednoduchými prostředky (užití dřevěných prvků, stínohra) a krásná hudba.

Zhavranelí	★★★★☆	Malý princ	★★★★☆
Ťapákovci	★★★☆☆	Únos Európy	★★☆☆☆

Soňa Smolková: O 23:30 mám už zvyčajne vyčistené zuby. Včera ma ale o tomto čase uniesla Európa. Chvalabohu.

Zhavranelí	-	Malý princ	★★★★☆
Ťapákovci	★★★★☆	Únos Európy	★★★★☆

Vladimír Štefko: Som plný očakávania, podľa prvého dňa si nikdy nerobím žiadne širokospektrálne úsudky. Pravdupovediac, v prípade trnavských Ťapákovcov som čakal koncentrovanejšiu inscenáciu. Celkom príjemne ma prekvapil, keďže som novicom, Debris Company – vysokou estetickou úrovňou, miernou ironickou linkou, ktorá sa prelína s vážnymi filozofickými úvahami. To bol veľmi slušný zážitok napriek pokročilej dobe.

Zhavranelí	-	Malý princ	★★★★☆
Ťapákovci	★★★☆☆	Únos Európy	★★★★☆

Je potrebné, aby sa v divákoch niečo pohlo

Jozef Vlk je multifunkčný tvorca – v súčasnosti aktívne pôsobí ako režisér, hudobný skladateľ, autor svetelného a scénického dizajnu... Zároveň je zakladateľom jedného z najvýraznejších súborov súčasnej nezávislej scény – Debris Company.

WOW! aj Únos Európy sú spolu s plánovanou inscenáciou Jób súčasťou jednej trilógie. Čo tieto diela vzájomne prepája? Žánrovo ide síce o rozdielne kusy, ale spoločným menovateľom všetkých troch je človek. Prvá z nich, WOW!, je o človeku ako takom, ktorý sám seba vymenoval za boha. V popredí je aj vzťah človeka a prírody ako komplikovaný sociologický reťazec. WOW! sú vlastne dejiny ľudstva sprostredkované poéziou Eugena Gindla. Únos Európy zasa predstavuje znovu sa opakujúcu situáciu z našej histórie. Pomenováva to, čo nás aktuálne obklopuje, z čoho sme vydesení, ale v úplne inom žánri ako WOW!. Tretia záverečná časť bude zobrazovať príbeh Jóba, nie však ako ho poznáme, ale z inej strany – skrz človeka, ktorý Boha sponďa a konfrontuje ho s tým, čo sa momentálne deje.

Únos Európy nie je prvou inscenáciou Debris Company, v ktorej je výraznejšie prepojený pohyb s filozoficky ladeným textom. Na rozdiel od ostatných tu ale dostáva monologický výstup oveľa väčší priestor ako choreografia. Ako vznikol tento koncept?

V tomto prípade sme chceli spraviť niečo

celkom odlišné, pretlmočiť konkrétnu tému iným spôsobom ako len pohybom. V kontexte napätia z aktuálnej spoločenskej situácie sme zároveň považovali za vhodné vytvoriť akýsi kabaretno-standupový „patvar“, ktorý by komentoval a nelineárne naznačoval labyrint komplikovaného stavu, v ktorom žijeme. Nakoniec z toho vypadol jeden zvláštny paradigmatický žáner, ktorý sa ale žiadnym spôsobom nesnaží hľadať východisko z tejto situácie.

Ty sám v sebe kontrahuješ niekoľko profesií. Nerobí ti problém medzi nimi „strihať“? Ako v tvorbe všetky tieto vplyvy spájaš?

Osobne mám taký zvláštny pohľad na embryonálne počiatky vzniku každého štuku. Nedokážem vôbec fungovať bez predstavy, ako bude vyzerať scéna a celý javiskový priestor. Najskôr musím mať vyriešené „výtvarno“, do toho prichádza emocionálny faktor, ktorý predstavuje hudba a až potom sa to môže celé začať rozvíjať a pučať. Všetko to spolu pekne súvisí. Tvorba je pre mňa organický proces, s ktorým sa ale spája aj priebežné dolaďovanie situácií, ktoré sa postupne stratili. Ten pohyb po mizantropických scénach by som prirovnal k sánkovaniu:

prichádza prvá situácia, druhá, tretia a pri piatej zrazu vyjdete na štrk a sánky stoja, tak musíte niečo urobiť, aby sa znova pohli. Kunst ist schön, macht aber viel Arbeit.

A ako je to teda s tou loďou zvanou Európa, naozaj sa podľa teba potápa? Mohlo by k jej relatívnej záchrane prispieť aj divadlo?

Zdanlivo sa naozaj potápa. A vlastne sa už potopila niekoľkokrát, je to taká večná sínusoida istých historických udalostí, návratov šovinizmu a nacionalizmu...

Úloha divadla je rovnaká ako hociktorého iného umeleckého média. Je potrebné, aby reflektovalo a pomenovávalo témy, ktoré v spoločnosti aktuálne plávajú, či už otvorenejšou alebo rafinovanejšou formou. V rozhovore s Emilom Horváthom v prvom Festivalovom žurnále som si prečítal, že divadlo je dobré, keď je plná búda. Aj ja si myslím, že nech rozprávame o hocičom, mali by sme si vybrať taký spôsob, ktorý divákov priláka. Je však potrebné nielen to, aby bola búda plná, ale aj aby sa v divákoch niečo pohlo, či už cez smiech, alebo cez slzy.

Za rozhovor ďakuje Katarína CVEČKOVÁ

& OTÁZKA DŇA

Do akej miery je podľa vás scénografia neodmysliteľnou súčasťou divadelnej inscenácie?

Filip Hajduk (herec, kaukliar):

Je to nesmierne individuálne, pretože to závisí od konkrétnej inscenácie, tvorcu i titulu. Ale ne jeden scénograf si sám sebe „nakládol“ tvrdením, že scénografia je najlepšia, keď nie je. A niekedy to tak je, ale niekedy ani nie. Myslím si, že sa to nedá zovšeobecniť. Avšak ak to nie je popisná dekorácia, ale sú tam napríklad použité farby, predmety či objekty, ktoré majú význam, tak je scénografia nenahraditeľná, rovnocenná a môže byť pre herca partnerom. Aj keď často nie je.

Dáša Čiripová (divadelná kritička, dramaturgička):

Myslím si, že scénografia je rovnako nenahraditeľná ako réžia, herectvo, svetlo, zvuk. Je regulárnou súčasťou javiskového celku, pretože aj prázdna scéna je scénografia. Každý tvorca pristupuje, alebo by mal pristupovať, k nej v zmysle celku.

Petr Nerušil (riaditeľ festivalu Divadelní Flora):

Pro mně je scenografie zásadním prvkem inscenace. To je všechno!

Tomáš Procházka (režisér):

Scénografia je separátne umelecké dielo v inscenácii. Scénografa vnímam skoro ako tieňového dramaturga, ktorý rovnako interpretuje moju režijnú koncepciu. Čiže pre mňa je scénografia absolútne neodmysliteľnou, priam kruciálnou zložkou tvorby inscenácie.

Sláva Daubnerová (performerka, režisérka):

Pre mňa je to báza divadelného celku. Keď začínam tvoriť, tak mám hneď od prvej chvíle nejakú vizuálnu predstavu. A presne táto výtvarná inšpirácia ma následne dokáže priviesť k finálnemu dielu. Takže scénografia je pre mňa absolútna neodmysliteľná.

Miloslav Král' (herec):

Scénografia do značnej miery vymedzuje inscenácii priestor. Určuje tým jej vyznenie, či už súčasné alebo historické, a zároveň ju dopĺňa znakmi. Scénografi sú niekedy výborní, keď sa pozerajú na prázdnu scénu, a povedia: „Aké je to pekné.“ No bohužiaľ do toho potom prídu herci a pomyslia si: „To je strašné!“ A ja s nimi veľakrát súhlasím. Nevieť sa vyjadriť k tomu, aký typ scénografie preferujem, pretože to závisí od množstva individuálnych faktorov, od konkrétnej hry. Scéna ma dokáže často prekvapiť. Keď mi ako hercovi kladie veľké prekážky, tak nepríjemne, no keď mi pomáha a dá mi nejaký „doťah“ alebo ďalší rozmer, ktorý som si predtým neuvedomil, tak je to plus.

& PROGRAM

STREDA 21. JÚN 2017

15:30 – 17:15 a 19:30 – 21:15 – Štúdio – **Túžba po nepriateľovi** (Slovenské národné divadlo Bratislava)

21:00 – 22:30 – bývalé riaditeľstvo ZŤS, Thurzova 16 – **Kráľ'** (Bratislavské bábkové divadlo)

22:00 – 23:30 – Divadelné námestie – **Koncert: Milo Král' Band**

23:30 – 00:30 – Národný dom – **Persona** (Divadlo Aréna Bratislava)

ŠTVRTOK 22. JÚN 2017

09:30 – 10:45 – Národný dom – **Labyrint prísloví** (LUDUS Bratislava)

11:00 – 13:00 – Študovňa – **Kritická platforma**

14:00 – 14:45 – Divadelné námestie – **Posledný dinosaur** (Divadlo na hojdačke Žilina)

& POČASIE

STREDA

28 °C

ŠTVRTOK

28 °C

FESTIVALOVÝ ŽURNÁL - REDAKCIA: Katarína Cvečková, Martina Mašlarová, Jakub Molnár a Lucia Šmatláková
GRAFIKA: Michal Badín **FOTO:** Braňo Konečný **KOREKTÚRY:** Martina Mašlarová **VYDÁVA:** SKD Martin **NÁKLAD:** 300 ks

hlavní partneri

partneri

mediální partneri

hlavný partner

z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

